

**НЕВІДОМИЙ СЕРГІЙ КУШНІРЕНКО:
НОВОВІЯВЛЕНІ ТВОРИ ТА ЛИСТИ ДО ДМИТРА ДОНЦОВА**

У статті розглянуто нововиявлені твори українського поета Сергія Кушніренка та його листи до Дмитра Донцова 1936 – 1939 рр., подано тексти цих листів.

Ключові слова: С. Кушніренко, Д. Донцов, твори, листи.

Nadiya Myronets. An unknown Serhiy Kushnirenko: newly-found texts and letters to Dmytro Dontsov
The paper explores some newly-found texts by Ukrainian poet Serhiy Kushnirenko and cites his letters to Dmytro Dontsov written in 1936-39.

Key words: S. Kushnirenko, D. Dontsov, text, letter.

Ще зовсім недавно про такого поета як Сергій Кушніренко в Україні не знав майже ніхто. Це може здатися дивним, якщо врахувати, що десятки імен українських поетів, котрі жили і творили в еміграції, за час існування незалежної держави були повернуті в загальноукраїнський літературний процес, їм присвячено чимало наукових розвідок. Але С. Кушніренка серед них не було. Дослідників чомусь не зацікавила творчість поета, досить відомого в 1930-х роках. в українських літературних колах Західної України, Польщі, Чехії. Дмитро Донцов часто друкував його поезії на сторінках "Вістника"; Олена Теліга цитувала його вірші в рефераті "Сила через радість"; Євген Маланюк позитивною рецензією відгукнувся на його поетичну збірку "Пружись", що побачила світ 1938 р. у Львові. У тогочасній періодиці було опубліковано більше сотні його віршів. А потім – суцільне мовчання, ніби й не жила на світі така людина.

Чому так сталося?

Частково відповідь на це запитання дає нещодавно видана книжка "Загублений талант. Сергій Кушніренко: біографічний нарис, твори, документи" [див.: 1]. Видання знайомить читача із драматичною долею поета, який через незалежні від нього обставини опинився після Другої світової війни на території УРСР, змушений був змінити біографію та глибоко заховати свій поетичний талант. У книжку вміщено 106 віршів Кушніренка, які на той час удалося виявити в публікаціях та в рукописах, що їх знайшли родичі поета через багато років після його смерті, а також три прозові твори, листи, документи, уривки зі щоденника, фотографії з родинного архіву.

Та це був лише перший крок у дослідженні творчої спадщини С. Кушніренка. Уже після виходу у світ книжки "Загублений талант" були виявлені його твори, написані в роки навчання в Острозькій та Рівненській гімназіях. Саме в Рівненській українській гімназії виходив учнівський часопис "Ватра", у якому вміщували свої літературні твори обдаровані гімназисти. С. Кушніренко опублікував там добірку з десяти віршів під назвою "Серпентинами життя" [див.: 1, 46–55]. У цьому навчальному закладі з'являлися також журналі-одноденки під різними заголовками. У них і було виявлено три поезії С. Кушніренка, підписані власним ім'ям та криптонімом С. К. [3; 7; 13], і три прозових твори, підписані С. К. та псевдонімом Окнеріншук (тобто прізвище Кушніренко, прочитане у зворотному порядку) [10; 11; 14].

Ці поезії свідчать про пошуки молодим автором свого стилю і певний вплив футуристів, як, наприклад, диптих "З життєвої автоматики", перша частина якого починається рядками:

Час – трансмісійним пасом
Облетів навколо: дня, ночі...
Помчав далі... й впала з календаря –
Доба!

А у другій частині читаємо:

Електроміром серце зафіксує мінути.
Горить життя... (то радість, то печалі).
А вічний імпульс: далі, далі, далі!...
Електроміром серце...

Характерно, що один з віршів (“Прокинулась в степу весна...”) уміщений під заголовком “З циклу “Козаччина”, чим автор, очевидно, хотів сказати, що він уже створив або планує цикл поезій про славне минуле українського народу. Зміст же вірша – поетична картина весняного пробудження природи:

Прокинулась в степу весна... Ще вчора	Німіли байраки, закостенілі плавні,
Лежали скрізь сніги, стояли ріки...	Дрімали комиші, дрімали тихі верби –
По зимовому пахло скрізь повітря,	Дрімав весь степ, засипаний снігами...
Мовчали балки, гралась заметілі...	І ось: за день весна! Шумлять потоки,
Шуміли ще ліси: понуро, тужно...	Сіяє велит-сонце, блакитніє небо...

На особливу увагу заслуговує вірш “Тим, що не вернулись”, епіграфом до якого взято слова Василя Вишиваного¹: “Заздрю я тим, котрі в землі вже сплять”. Його варто процитувати повністю, бо він характерний тим, що в ньому вже звучав той настрій, який вповні виявився у творах С. Кушніренка варшавського періоду і за який так високо цінувала його Олена Теліга, цитуючи його вірші в рефераті “Сила через радість” як приклад поезії, в яку ввійшла, “наперекір невільницьким думкам, нова сила, “молода, рішуча”, з культом завзятців, із змаганням, на яке дивляться як на радість” [16, 105].

У цьому вірші молодий поет оспівав подвиги бійців, що полягли за незалежну Україну, передбачив майбутню боротьбу, він актуальний і сьогодні:

Покинемо оспівувати жах війни –	Хвала синам і ви – гордіться ними,
Нехай живе воєнна романтичність!	Що вмерли в полі в бурю лихоліття.
І ті... що згинули в боях – вони!	Їх кров закрасить цілії століття!
Скропили кров'ю... вічність!!!	А чин... засяє барвами новими!
Не сльози – сміх! Не рани – насолода!	Ще ж не одні застогнуть боєвища,
Коли над тілом: смерть за Україну...	Не раз запроміниться блиск багнетів!
О! Матері! Я ж розумію, шкода...	І пролетять ще не одні полчища
Але ж вони – за честь! За Україну!	Крізь снігові замети...

Гімназист С. Кушніренко пробував себе і в прозі. Перший із відомих нам його прозових творів “Це був злочин”[14, 10-12] написаний ще в час навчання в Острозькій гімназії, під його текстом стоїть дата: “Остріг. 5.VI.1933 р.”. У цій мініатюрі відчувається вміння молодого автора емоційно передати своє замилювання природою.

Злочин, про який ідеться, на гімназійному жаргоні мав назву “лябовка”, тобто відсутність на заняттях без поважних причин. “Лябували” гімназисти з різних мотивів: одні тому, що боялися лекції, другі йшли лябувати, щоб підучити якийсь

¹ Літературний псевдонім австр. архикнязя Вільгельма фон Габсбурга.

предмет, інші ж ішли, щоб побавитися. Лябовка, на яку ходив герой оповідання (він же автор), була іншого характеру. З ним це траплялося тільки весною:

“День, в який я ходив лябувати, мусів бути перш за все стопроцентово безхмарний. В такий день вже з самого ранку видно було, що наука, лекції й школа підуть на останній плян; що треба буде лише (pro forma) взяти з дому пару непотрібних книжок і прямувати просто на поле.

О! Яка це була розкіш!

Уявіть собі блакитний, свіжий ранок.

Уявіть цілу околицю, залиту сонцем!

Ціле місто потопає в зелені, цвітучі сади повні пташок. В такий ранок навіть серце билось інакше; в такий ранок тріумфуюче сміялись очі, а душа рвалась десь в поле, в ліс, над річку. Там була ціла наука, там була ціла школа...

І я викрадався з дому. Шпарко проходив головну, звертав наліво й... всадивши книжки за пасок – виривавсь на поле.

В полі з самого ранку дзвеніли жайворонки. Я сідав десь під межею і довго, довго слухав. Я таких днів не матиму ніколи. Але ж разом з цим – це був злочин, підлий злочин.

Нехай і так! Мені дорожчі ті надхніння. В тому ермітажі я відроджувався.

А вдома нічого не знали.

В школі бігли нудні лекції (своїм порядком), а я собі заживав роскоші! Лежав десь під межею і слухав жайворонків. І уявлялись мені тоді кришталеві палаци, надзвичайно чудові алеї, альтани, а в них – водограї. Пісні жайворонків це були – водограї, вони так лірично журчали!

І линула з-під неба розкіш цих звуків і живляла мою істоту, як квітка живить метелика...

А як зближався південь – я вже мав кілька викінчених поезій і збирався додому. Думка про вороття додому лежала кінець всім надхнінням, переривала екзальтацію¹ поезії і я сумнів.

Я боявся несподіваної індаґації². Йшов задуманий. Йшов непевним кроком і... журився – бо це був злочин – підлий злочин”.

Уривок з реферату “Шевченко й ми” [11, 2-3] звертає на себе увагу тим, що у зрілому віці, уже будучи відомим поетом, С. Кушніренко опублікує у “Вістнику” свій твір під такою самою назвою з підзаголовком: “Думки і зауваги до характеристики” [8, 350-354; 1, 199-205]. В обох творах помітне захоплення автора великою працею Шевченка над самоосвітою і самовдосконаленням, але учнівський твір характерний прямим закликком до товаришів наслідувати приклад людини, яка стала великою, “дякуючи своїй власній праці над собою”. Він закінчується словами: “Отже вчімся, розвиваймо свої думки, кристалізуймо розум, а над усе вчімся бути людьми!...”

Будьмо вірні заповітам геніяльного співця й пророка нашої Батьківщини! Пам’ятаймо, що ми учні, отже прямуймо до взаємної любови й шануймо своїх учителів так, як їх шанував Тарас Григорович Шевченко”.

Друга група нещодавно виявлених творів С. Кушніренка – поезії, опубліковані в журналі “Дитина”, який виходив у Варшаві. Це був орган Православної митрополичої консисторії у Варшаві, ілюстрований місячник, а згодом – двотижневик для дітей. Виходив як додаток до газети “Слово” в 1936–1939 рр. Завдання – виховання дітей у релігійному та патріотичному дусі. Редактор І. Коровицький. Ілюстратори: Р. Вітенко, В. Саленко, Г. Кабайда. У цьому журналі впродовж 1937–1938 рр. були опубліковані під криптонімом С. К. такі вірші: “Степова весна” (1937. – Ч. 7, 2 травня. – С. 9); “В травні” (1937. – Ч. 8,

¹ Екзальтація – черезмірне захоплення (Прим. С. Кушніренка).

² Индаґація – допит, слідство (Прим. С. Кушніренка).

23 травня. – С. 1); “Радість літа” (1937. – Ч. 10, 27 червня. – С. 1); “Холмщині” (1937. – Ч.11, 15 липня. – С. 1); “В полі” (Там само. – С. 3); “Козацька осінь” (Уривок) (1937. – Ч. 15, 31 жовтня. – С. 1); “Запорожець на чатах” (Уривок) (1937. – Ч. 16, 14 листопада. – С. 7); “Виноград” (Там само. – С. 13); “Запорізька зима” (1937. – Ч. 17, 12 грудня. – С. 3; “Квітень” (1938. – Ч. 4, квітень. – С. 9).

Що криптонім С. К. належав Сергієві Кушніренку, не підлягає сумніву. Доказом є те, що, по-перше, редактором журналу був його близький друг Іван Коровицький, по-друге, в архіві збереглися документи про одержання С. Кушніренком гонорару в редакції журналу [17], і по-третє, опублікований у журналі вірш “Степова весна” – це той самий текст, що зустрічаємо серед його гімназійних творів у журналі “Весна” під заголовком “З циклу “Козаччина”.

За змістом більшість поезій у журналі “Дитина” – це ліричні замальовки картин природи в різні пори року. Наприклад:

Закучерявилися верби, –
Укрились жовтим цвітом.
Прижмурене їм сонце шле
Весельчатий привіт... (“В травні”).

На клумбах свіжі братики:
Блакитні, жовті, білі...
Над ними мов сніжиночки
Звиваються мотилі... (“Радість літа”).

В душе літо вилиняла зелень.
Степ збіднів. Неначе по пожарі
Зникли милі дзвоники, тюльпани
Стихли співи, гомін, суматоха...
 (“Козацька осінь”).

Подібного характеру й інші вірші, опубліковані в дитячому журналі: “Виноград”, “В полі”, “Квітень”. У них поет намагається пробудити в юних читачів любов до рідного краю через красу його природи, та інколи патріотичні акценти розставляє й більш чітко, як, наприклад, у вірші “Холмщині”:

І Ти колись, забута, сумовита
Віки згадаєш, мов пустир безплідні.
Ростуть Твої сини, мужніють діти...
О, Холмщино, далекий закут рідний!

Поет висловлює впевненість у тому, що “Колись ще будуть дні, як хміль, як весни, – / Тобі їх пах грудьми новими пити! / Тобі ж написано – колись воскреснуть...”

А у вірші “Запорожець на чатах” С. Кушніренко малює портрет козака-характерника, мужнього захисника рідної землі:

Ось він! Син України, син степів:
На дикому коні, в хвилястих травах,
Задивлений в простір, з рукою на чолі...
Ось він – добичник на виправах!
За пасом – гострий ніж, пістоля, шабля.
Через плече – мушкет, а під пахвою – спис.
Яка там смерть? Його походи ваблять...

Прикметно, що вірші, присвячені часам Козаччини (“Козацька осінь”, “Запорожець на чатах”), подані як уривки, отже, вони були частинами якихось більших творів, можливо, поем або й циклів поезій про героїчне минуле українського народу. На жаль, поки що вони не виявлені. Може, ще знайдуться?

Адже вдалося Галині Сварник знайти листи Сергія Кушніренка до Дмитра Донцова в архіві останнього у Варшаві [див.: 9]. Там же зберігається автограф оповідання С. Кушніренка “Золотий Херувим”, яке було опубліковане у “Вістнику” [4, 403-410; див.: 1, 188-197], а також автографи двох віршів: “Товаришам” [6, 32; див.: 1, 83, 174] і “Молитва” [6, 5; див.: 1, 56, 83], які у “Вістнику” не публікувалися, тексти ідентичні вміщеним у збірці “Пружинь”.

Листів і поштівок С. Кушніренка до Д. Донцова виявлено 23. Вони містять цінну інформацію про творчу лабораторію поета, дають змогу уточнити деякі факти його біографії, зокрема час знайомства з Д. Донцовим. Про цю подію в житті С. Кушніренка його друг часів навчання у Варшавському університеті Олег Штуль пригадував, що для товаришів С. Кушніренка стало несподіваним, коли той раптом вислав до “Вістника” кілька дуже свіжих віршів. Д. Донцов, який завжди хотів перевірити нового співробітника, приїхав до Варшави й розпитував О. Штуля про автора віршів, перш ніж їх надрукувати. О. Штуль познайомив С. Кушніренка з Д. Донцовим і Оленою Телігою, відтоді почалися їхні зустрічі при різних нагодах [12, 398].

Листи розкривають обставини публікації або не публікації того чи того твору, погляди С. Кушніренка на стан українського правопису, яким послуговувався “Вістник”, та на редакційну політику журналу тощо.

Із листів дізнаємося також, як нелегко жилося українському студенту Варшавського університету, що постійно відчував матеріальну скруту. Певною підтримкою були для С. Кушніренка гонорари від “Вістника”, і він був широко вдячний за це редакторові. 9 квітня 1936 р. він писав: “За поміч дуже дякую – одержав” (Лист №2); 24 жовтня 1936: “За “невеличкий” гонорар дуже дякую” (Лист №4). А в листі від 15 червня 1937 р. читаємо: “За гонорар буду дуже вдячний, бо в мене – “собача жисть” і взагалі, знаєте, можна себе тільки потішити закликком: “держись!”” (Лист №9). Найбільше інформації про матеріальне становище С. Кушніренка знаходимо в листі від 14 липня 1939 р.: “Ситуація моя так ускладнюється, що буду, правдоподібно, змушений виїхати закордон, – писав він. – Розуміється, не по своїй волі – справа побуту й візи заробку. З моїми документами дуже погано і коли дійсно в найближчих днях прийдеться сідлати свого проклятого “Пеґаса”, то ще до того залишився я під сучасний момент дослівно без гроша в кишені. Хотів я знайти якусь тимчасову працю (хоч і це мені заборонено), але нічого не знайшов і справа прольонґати паперів задержує мене в Варшаві аж до нинішнього дня”. Він просить Д. Донцова позичити 40-50 золотих і вислати їх негайно, обіцяє повернути борг при першій можливості (Лист №23).

Листи дають змогу простежити, за якими адресами жив С. Кушніренко в той чи той час, бо при зміні місця проживання він завжди повідомляв про це редакторові.

У листах знайшли відображення також певні риси пресографічного портрета їхнього автора. Насамперед упадає в око, з яким почуттям власної гідності дискутує молодий поет з метром-редактором, авторитет якого для багатьох був незаперечним, що відзначив і він сам у першому листі, висловлюючи задоволення від знайомства з особою, “в якій доброго четверть мільйона зах[ідно]укр[аїнської] молоді бачить свого бога” (Лист №1). Безумовно, С. Кушніренко вважав за честь співпрацю з “Вістником”, але це не заважало йому відстоювати свою авторську позицію, не погоджуватися із втручанням у його тексти не лише коректора, а й самого редактора, хоч за обґрунтовани

правки висловлював урядність, вибачався за власні недогляди. З листів бачимо, що Кушніренко постійно працював над удосконаленням своїх творів, нерідко просив редактора внестиправки в надіслані тексти, а інколи і знищити їх (Лист №7). Він дуже обурювався, коли тексти, на його думку, погіршувалися через втручання коректора або редактора, і відверто писав про це.

Так, уже перший з опублікованих у “Вістнику” віршів дістав від коректора заголовок “Вірля на припоні” [2, 242-243; див.: 1, 87, 175] (авторський текст був без заголовка). С. Кушніренко висловив із цього приводу своє незадоволення: “Коли у мене в поезії є “орля” при кінці, то він все ж таки мусить дати заголовок “Вірля” – 100% галицизм часів Федьковича, Устияновича і т. д. Чому ж не “Орля?” (Лист №3). Незадоволений був автор і тим, що у вірші “Після дощу” змінено заголовок на “По дощі” [5, 401; див.: 1, 63, 170]. “Це просто польонізм, а не галицизм. Правильно, літературно мало бути “Після дощу”, – наполягає він, детально аргументує свою позицію і зауважує: “Невже коректор не вірить мені, що так як було – добре було” (Лист №3).

Претензії поета до коректора журналу – постійна тема листів. “Знов перша стрічка “Прогульки” звучить нонсенсово: “Люблю коли осінню в місті й сухо”. Ну куди ж такі річі? В рукописі було осінньо” (Лист №7). Його обурювало те, що мав відповідати за чужі помилки, і він час від часу вимагав друкувати в журналі виправлення, як це було з віршем “Прогулька” [див.: 1, 114, 179], бо, читаючи його із помилками, друзі закидали авторові, що він “лихий” стиліст. Це стосувалося також статті “Шевченко й ми (Думки і зауваги до характеристики)”, у якій слово “еліпсис” було замінене словом “еліпс”. Він наполягає на виправленні помилки: “Ну де ж: заміна яскравих місць у “Кобзарі” “хитрими еліпсами”. Це ж не математика. Еліпсис в значенні пропущення рядків, або заміни їх інтерпунктними знаками; хтось подумає, що я не розумію значення “еліпси” (Лист №16). Це прохання повторює він і в наступному листі: “Я не допущу, щоб в статті стерчала така помилка як “еліпсами”, замість: “еліпсісами” і ще раз прошу! – зрегабілітуйте мене!” (Лист №17).

Сміливо дискутує автор і з самим редактором, який, очевидно, критикував його за “дисонанси”, “гіперприкраси”, “прозаїзми”, за вживання російських термінів. Він не у всьому погоджувався з такими закидами й волів, щоб вірш краще був відкинутий, аби не виправлений. Характерна його полеміка з Донцовим стосовно правомірності вживання “російських” слів. Він ставить редакторові слушні запитання: “Чому знов “гроза” має бути російським терміном – ніяк не розумію. Маємо: грозити, загроза, погрожувати, є і гроза, бо вийшло зі слов’янського словотвору тієї самої групи. Невже Ви думаєте, що я ужив його в вузькому значенні – громовиця (рос[ійське] гроза)? Гроза і загроза і грозити – ось спільний ґрунт”. І далі: “Чому маємо знов відкинути: яхонт, арфа? Це – словесні форми? А як же по-українськи замінити їх і зробити поетичними? Арфа – або? Яхонт – або? Дефіляда – або? Прошу мені відповісти. Я не знаю, чи Ви – пурист в цьому відношенні, але є слова, яких ми ще не маємо в укр[аїнській] термінології, замість яких інших – годі вжити...” (Лист №4).

У цих рядках помітне відлуння дискусій, що точилися в оточенні Олени Теліги, до якого належав і С. Кушніренко, з приводу правомірності вживання в українській мові іншомовних слів. У листі до їх спільної товаришки Ксені Світлик від 3 серпня 1937 р. Олена Теліга писала, що не погоджується з думками Івана Коровицького, висловленими у статті “Чужомовні запозичення”, опублікованій у редагованому Іваном Огієнком журналі “Рідна мова” (1937. – Ч. 7 – 8. – С. 301-306). Вона писала: “Іван стає на небезпечний шлях вульгаризації і примітивізації мови, пропонуючи заміну загальноновживаних чужих слів (“бальянс” і т. п.) своїми словотворами. На мою думку, це не потрібно. Кожна мова мусить

мати загальноєвропейські терміни. Інакше це буде нагадувати чеське Divadlo замість театру. Хочу з ним подискутувати на цю тему...” [15, 202].

Справжнім “криком душі” Кушніренка був лист, написаний після прочитання опублікованого у “Вістнику” свого оповідання “Золотий Херувим” [4, 403- 410; див.: 1, 188-197]. Автор був дуже розчарований через часто повторювані архаїзми “се”. “Невже немає на це жадної ради?” – ставить він запитання, повідомляючи, що збирається більше писати прози, але не може змиритися із заведеною у “Вістнику” традицією вживання цього архаїзму. “Коли б так мову Коцюбинського чи Хвильового поперетикали тими “се”, то напевно б їх твори втратили б 10% мистецької вартости (навіть стиль)”. І продовжує: “Сам не знаю, чи писати так, щоб випадало мінімум таких займенників, чи взагалі не писати. Невже приймете цей “апел” за “стріл в порожнечу”?” Завершується лист також розпачливим запитанням: “І невже мені стриматися з прозою через такі дрібниці?” (Лист №8).

Не менш цікава й дискусія автора з редактором із приводу словосполучення “в Україні” чи “на Україні”. З контексту листів випливає, що Донцов закидав Кушніренкові, ніби він уживає “в Україні” під впливом І. Огієнка. На це Кушніренко відповідав, що “в Україні” не видумане Огієнком, коли воно є і у Шевченка”. “А Шевченко для мене остільки авторитет, що мав надзвичайну стичність з народньою мовою. Коли він писав “в” – також не видумав. Отже і “в” і “на”...” (Лист №10).

Кушніренко, як прозаїк-початківець, із вдячністю сприймав слушні зауваження редактора. “Ваші вказівки для мене дуже цінні, бо я ще прозою не писав і тому з мене, може, лихий конструктор”, – писав він (лист №9), але разом з тим не з усіма думками редактора погоджувався й висловлював своє розуміння сутності жанру новели. Припускаємо, що в дискусії стосовно прози Кушніренка “сторони” залишилися кожна на своїх позиціях, бо жодний зі згаданих у листах його прозових творів (крім оповідання “Золотий Херувим” та статті “Шевченко й ми”) у “Вістнику” опублікований не був, хоч автор надсилав такі новели чи оповідання (жанр він і сам не завжди міг визначити), як “Карбуратор пчихає”, “Княжа пора”, мав намір написати культурологічний твір “Мистецтво на маргінесах історії”, надсилав розвідку “На згарищах футуризму”. Дискусія стосовно останньої займає багато місця в листах, з них видно, що редактор не у всьому розумів автора, а останній відстоював свою позицію і в одному з листів навіть просив повернути йому рукопис, маючи намір опублікувати статтю в іншому часопису (Лист №14). Та з часом передумав і написав, що статті друкувати не буде, “знищу, бо в інших часописах не хочу, а з Вами згодитися трудно, бо Ви “не розумієте” деяких місць (тому що не хочете розуміти)...”. І з жалем резюмував: “Трудно, трудно з Вами порозумітися” (Лист № 16).

Отже, з прозою в Кушніренка з редактором “Вістника” “не склалося”, охочіше публікував він його поезію, усього було надруковано 24 вірші, хоч надіслано їх було значно більше. Листи дають можливість установити, які саме вірші було відхилено, інколи можна зрозуміти і причину. Однією з них було те, що редактор не завжди розумів авторські образи, як це було, наприклад, з віршем “П’ять набоїв”, у якому Кушніренко малює таку картину: двоє закоханих безтурботно йдуть полем, сміючись і зриваючи квіти. “І раптом в пахучій ріллі, під ногами / Знайшли п’ять набоїв”. Молоді люди зразу ж споважніли. “А як сонце заграло в блокноті / Й п’яний вітер рвонувся за гори, / Він подумав про хижу кінноту, / А вона – про бандаж з йодоформом...” [1, 109].

У листі Кушніренка читаємо: “На питання, що це значить “сонце заграло в блокноті” з повною сміливістю скажу, що це “неясне” для Вас із-за своєї простоти. Невже маю казати, що “сонце освітило блокнот, коли той юнак, бути

може хотів нотувати вражіння? Це виглядає якось дивно. Треба було його вмістити і кінець. Тепер – ні” (Лист №13).

Цікаво, що в рецензії на збірку Кушніренка “Пружін” Маланюк відзначив саме вірш “П’ять набоїв” як найвдалішу спробу автора “в напрямі епіки й навіть певної фабулярності” [1, 225].

Аналізуючи відображені в листах стосунки Кушніренка з Донцовим, переконуємося у правдивості характеристики, яку дала Олена Теліга Сергієві Кушніренкові в листі до вже згадуваної Ксені Світлик: “Яка це горда, шляхетна і вперта вдача! І до того – талановитий на рідкість” [1, 196].

Як бачимо, нещодавно виявлені твори С. Кушніренка та його листи до Д. Донцова додають нові факти до творчої біографії поета, чіткіше окреслюють риси його просопографічного портрета і вселяють надію на нові знахідки.

* * *

При цитуванні творів С. Кушніренка у вступній статті та під час підготовки до друку листів максимально збережено особливості авторського написання. За сучасним правописом подано лише написання слів разом, окремо, через дефіс, як, наприклад: “з огляду” замість “зогляду”, “все ж” замість “все-ж”, “дещо” замість “де-що” і подібні. В окремих випадках проставлено відсутні коми, оскільки вони полегшують сприйняття текстів. Через не завжди якісні копії листів, що були в розпорядженні упорядників, частина слів, зокрема нотатки Д. Донцова на листах С. Кушніренка, залишилися непрочитаними.

Принадібно висловлюю щире подяку завідувачу Науково-дослідного відділу історичних колекцій Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника Галині Іванівні Сварник за надану можливість опублікувати листи С. Кушніренка до Д. Донцова, за допомогу в їх коментуванні та за сприяння в копіюванні віршів із журналу “Дитина”.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Загублений талант*. Сергій Кушніренко: біографічний нарис, твори, документи / Упор., переднє слово, біогр. нарис, примітки Надії Миронець. – Дрогобич: Коло, 2013. – 258 с.: іл.
2. *Кушніренко С.* Вірля на припоні // *Вістник*. – 1936. – Т. 2, кн. 4. – С. 242-243.
3. *Кушніренко С.* З циклу “Козаччина” *** Прокинулась в степу весна... // *Весна*. Одноднівка. – Рівне, квітень 1934. – С. 5-6.
4. *Кушніренко С.* Золотий Херувим // *Вістник*. – 1937. – Т. 2, кн. 6. – С. 403-410.
5. *Кушніренко С.* По дощі // *Вістник*. – 1936. – Т. 2, кн. 6. – С. 401.
6. *Кушніренко С.* Пружін: поезії. – Львів, 1938. – 62 с.
7. *Кушніренко С.* Тим, що не вернулись // *До праці*. Одноднівка. – Рівне, лютий 1934. – С. 10.
8. *Кушніренко С.* Шевченко й ми (Думки і зауваги до характеристики) // *Вістник*. – 1938. – Т. 2, кн. 5. – С. 350-354.
9. *Листи С. Кушніренка до Д. Донцова за 1936-1939 рр.* (Варшава) // *Архів Д. Донцова*. – Національна бібліотека у Варшаві. – Скр. 19. VII. 9. – V. 3. Листи осіб з прізвищами на “К” до Д. Донцова.
10. *Окневіншук*. Пара слів з бурсацького бюлетеня // *Весна*. Одноднівка. – Рівне, квітень 1934. – С. 6-8.
11. *Окневіншук*. Шевченко й ми (3 реферату) // *Весна*. Одноднівка. – Рівне, квітень 1934. – С. 2-3.
12. *Олена Теліга*. Збірник / Ред. і прим. О. Жданович. – Детройт-Нью-Йорк-Париж: Видання Укр. Золотого Хреста в США, 1977 (Перевидання: К.: Вид-во ім. О. Теліги, 1992). – 474 с.
13. *С. К.* З життєвої автоматки // *До праці*. Одноднівка. – Рівне, лютий 1934. – С. 3.
14. *С. К.* Це був злочин // *До праці*. Одноднівка. – Рівне, лютий 1934. – С. 10-12.
15. *Теліга О.* Листи. Спогади / Упоряд. Надія Миронець. – 2-ге вид., випр. – К.: Вид-во імені Олени Теліги, 2004. – 399 с.
16. *Теліга О.* О краю мій...: Твори, документи, біографічний нарис. – 2-ге вид., випр. і допов. – К.: Вид-во імені Олени Теліги, 2006. – 495 с. 105.
17. *Центральний державний історичний архів, м. Львів.* – Ф. 405. Редакція журналу “Дитина”, м. Варшава. – Оп. 1, спр. 4. Розписки авторів про отримання гонорарів.

Одержано 22 травня 2014 р.

м. Київ